

พลังอำนาจของข้อมูลข่าวสารในยุคของการเจริญเติบโต
ของเทคโนโลยีดิจิทัล: ภัยคุกคามต่อสังคม
Information Power in the Proliferation of Digital
Technology: A Threat to Society

Received 15 November 2024

Revised 23 January 2025

Accepted 5 February 2025

พิศาล อมรรัตนานุนภาพ¹

Pisan Amornratananunuparp²

กฤษณ์ ปัทมะโรจน์³

Krit Pattamaroj⁴

บทคัดย่อ

การเจริญเติบโตของเทคโนโลยีดิจิทัลแบบก้าวกระโดดได้นำพาโลกเข้าสู่ยุคของภาวะข้อมูลท่วมท้น ทำให้การแยกแยะความจริงจากข้อมูลข่าวสารนั้นเป็นเรื่องยากขึ้นตามลำดับ บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะอธิบายเพื่อให้เกิดความกระจ่างและตระหนักรู้ในภัยคุกคามที่เพิ่มขึ้นของข้อมูลที่มาจากการเจริญเติบโตทางเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของเนื้อหาที่สร้างขึ้นโดยปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งจะประกอบไปด้วยข้อมูลที่เรียกว่าข่าวสารข้อมูลบิดเบือนข่าวสารข้อมูลเท็จ ข่าวสารข้อมูลที่ใช้ในทางที่ผิด ปัญญาประดิษฐ์ได้กลายเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการกำหนดความคิดเห็นของสาธารณชน และมีอิทธิพลต่อพลวัตทางภูมิรัฐศาสตร์ การถือกำเนิดของสื่อสังเคราะห์ที่สร้างขึ้นโดยอัลกอริทึมส่งผลให้ปัญหาที่มาจากาการเจริญเติบโตของเทคโนโลยีดิจิทัลทวีความรุนแรงขึ้นโดยทำให้การผลิตเนื้อหาที่สร้างความน่าเชื่อถือจากข้อมูล

¹ พ.อ., นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ ประเทศไทย E-mail: pisanextra@gmail.com

² Col., Doctoral student in the Doctor of Philosophy Program in Integrated Science, College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University, Bangkok, Thailand.

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชาการปฏิบัติการ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ ประเทศไทย E-mail: patok97@yahoo.com

⁴ Assistant Professor Dr., Lecturer of the Operations Management Program, Faculty of Commerce and Accountancy, Thammasat University, Bangkok, Thailand.

ปลอมทั้งหมด ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าภาวะข้อมูลท่วมท้น เนื้อหาที่สร้างขึ้นโดยปัญญาประดิษฐ์ และอคติทางความคิดได้สร้างพื้นที่สำหรับการแพร่กระจายของข่าวปลอมซึ่งก่อให้เกิดภัยคุกคามทางสังคม

คำสำคัญ: พลังอำนาจของข้อมูลข่าวสาร, เทคโนโลยีดิจิทัล, ภัยคุกคาม

Abstract

The rapid growth of digital technology has ushered the world into an era of information overload, making it increasingly difficult to discern fact from fiction. This article aims to shed light on and raise awareness of the rising threats posed by the proliferation of information stemming from the growth of digital technology, particularly in the context of content generated by artificial intelligence. This includes misinformation, disinformation, and malinformation. Artificial intelligence has become a powerful tool in shaping public opinion and influencing geopolitical dynamics. The advent of synthetic media created by algorithms has aggravated these problems by producing entirely believable yet fabricated content. It is noteworthy that information overload, AI-generated content, and cognitive biases have created a fertile ground for the spread of fake news and pose a threat to society.

Keywords: Information power, Digital technology, Threat

บทนำ

โลกในยุคปัจจุบันหรือซึ่งอยู่ในยุคดิจิทัลเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence [AI]) เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขยายโอกาสการปฏิบัติการที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้กับองค์กรทุกภาคส่วนทั้งระดับมหภาคซึ่งหมายถึงภาครัฐ และระดับจุลภาค หมายถึงประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ มีบทบาทสำคัญที่สามารถนำข่าวสารข้อมูลที่มีจำนวนมากมาวิเคราะห์ได้อย่างรวดเร็ว ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ (Shrier, 2024, pp.34-35, 64) สำหรับทางด้านการปฏิบัติงานใน

ระดับมหภาคนั้น ภาครัฐได้ให้ความสำคัญของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการป้องกันประเทศ โดยเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and efficiency) อย่างมีนัยยะ อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมทั้งหลายย่อมมีทั้งการให้ประโยชน์และให้โทษเสมอ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นมา นั้น มาพร้อมกับความซับซ้อนและความเสี่ยงใหม่ๆ ต่อสภาพแวดล้อมข้อมูล (Information ecosystem) เนื่องจาก AI สามารถสร้างสื่อสังเคราะห์ (Synthetic media) ซึ่งหมายถึง สื่อที่สร้างโดยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ สื่อดิจิทัลที่สร้างหรือจัดการโดยใช้อัลกอริทึมเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ซึ่งอัลกอริทึมดังกล่าวนี้เป็นกระบวนการในการแก้ปัญหาหรือดำเนินการในคอมพิวเตอร์หรือระบบอื่นๆ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ทันสมัยของเนื้อหาเสมือนจริง โดยทำให้เนื้อหาแยกไม่ออกจากสื่อในโลกแห่งความเป็นจริง และกระบวนการนี้เป็นเครื่องมือในการแพร่กระจายของข้อมูลที่เท็จและทำลายความเชื่อมั่นของประชาชน นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่ออย่างหนักเป็นลำดับต่อไป ด้วยจำนวนข้อมูลที่มีปริมาณมากในแต่ละงานที่ไหลเวียนเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจของมนุษย์หรือที่เรียกว่า ภาวะข้อมูลท่วมท้น (Information overload) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยสังเคราะห์ของ Roetzel (2019) ที่กล่าวถึงผลกระทบของข้อมูลท่วมท้นที่มีต่อการตัดสินใจเนื่องจากมีข้อมูลมากเกินไป ดังนั้นผู้รับสารจำเป็นต้องต้องพึงพาระบบกลั่นกรองข้อมูลเหล่านั้นผ่าน ปัญญาประดิษฐ์ (Menczer & Hills, 2020) ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จึงได้กลายเป็นช่องทางให้ตัวแสดงที่เป็นภัย (Malign actor) เข้ามาแสวงผลประโยชน์ในการปลุกปั่นผ่านการส่งข่าวสารข้อมูลที่เป็นอันตรายโดยเฉพาะต่อกลุ่มเปราะบางและกลุ่มที่มีอคติทางความคิด (Confirmation bias) และกำลังรอการยืนยันความคิดดังกล่าวฯ (Shrier, 2024, pp.23-24) ซึ่งจากการศึกษารายงานการวิจัยจาก World Economic Forum (WEF) พบว่าสื่อสังเคราะห์ในรูปแบบของปัญญาประดิษฐ์ได้กลายเป็นภัยคุกคามระดับต้นๆ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว

อนึ่ง ในการวางยุทธศาสตร์ชาตินั้น สิ่งสำคัญจะต้องเริ่มจากการพิจารณาพลังอำนาจแห่งชาติ จากนั้นจะทำการวิเคราะห์เพื่อหาจุดศูนย์ถ่วง (Center of Gravity [COG]) ซึ่งหมายถึงการหาจุดอ่อนของฝ่ายตรงข้ามนับว่าเป็นวิกฤตหาก

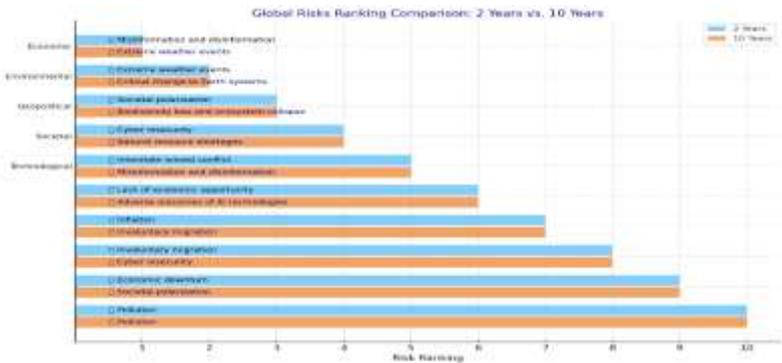
ถูกทำลายเพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการใช้โจมตีฝ่ายตรงข้าม ซึ่งในสงครามที่ผ่านมามีการยึดเมืองหลวงหรือศูนย์รวมทางเศรษฐกิจ (Economic [E]) นั้นเป็นจุดศูนย์กลางที่สำคัญยิ่ง แต่นับตั้งแต่สงครามเย็นจนถึงโลกดิจิทัล การยึดครองความคิดความเชื่อของประชาชนได้กลายเป็น จุดศูนย์กลางยุทธศาสตร์ (Strategic Center of Gravity) ดังนั้นเครื่องมือด้านข่าวสารข้อมูล (Information [I]) จึงได้กลายเป็นอาวุธหลักของทุกประเทศทั้งนี้สามารถแบ่งภัยคุกคามออกเป็น 3 ประการคือ (1) ข่าวสารข้อมูลบิดเบือน (Misinformation) ซึ่งคลาดเคลื่อนจากความจริง (2) ข่าวสารข้อมูลเท็จ (Disinformation / Fake news) ซึ่งหมายถึงข้อมูลที่ไม่จริง หรือจริงเป็นบางส่วนหรือไม่ครบถ้วนโดยมีเจตนา และ (3) ข่าวสารข้อมูลทำลาย (Mal-information) (นลินี นกิตติพา เชื้อคำฟู, 2567, น. 319-320) ซึ่งเป็นการรับ-ส่งสารที่เป็นจริงโดยมุ่งให้เกิดผลเสียต่อบุคคลเป้าหมายหรือทางการทหารเรียกการปฏิบัติการด้านข่าวสาร (Information Operation [IO]) โดยสามารถเลียนแบบมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์แบบจนแยกไม่ออกว่าอะไรคือความจริงและอะไรคือความเท็จ โลกของเราจึงเต็มไปด้วยข้อมูลที่บิดเบือนและความจริงที่ถูกบดบัง

จากข้อมูลที่กล่าวในเบื้องต้นนี้ เป็นที่มาของวัตถุประสงค์ของบทความที่มุ่งเน้นอธิบายถึงสภาพปัจจุบันปัญหาและความท้าทายด้านการสื่อสาร (Information [I]) จากการปล่อยข่าวสารข้อมูลเท็จ ซึ่งมีข้อสันนิษฐานว่าตัวแสดงที่เป็นภัยจะอาศัยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างความจริงที่เป็นเท็จ/ข่าวลวง (Pseudo-reality) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ส่งผลให้ผู้รับข่าวสารเกิดความสับสนและนำไปสู่การตัดสินใจบนพื้นฐานความเชื่อที่เกิดจากอคติทางความคิด (Klien, 2019; Suleyman & Bhaskar, 2023, p. 167) ซึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้งและการสร้างความแตกแยกทางความคิดในสังคม (Van der Linden et al., 2023) ทั้งนี้บทความนี้จะได้ทำการอธิบายเพื่อให้ตระหนักถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากกระบวนการปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารในการสร้างความเชื่อข้อมูลที่บิดเบือนจากการสร้างสภาวะข้อมูลท่วมท้น (Information overload) ซึ่งจะส่งผลให้เกิดอาการอัมพาตด้านการวิเคราะห์ (Analysis

paralysis) ที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจของปัญญา/สมองของมนุษย์ (Cognitive) ความเสี่ยงดังกล่าวนี้นับได้ว่าเป็นความเสี่ยงที่ได้รับการจัดอันดับให้เป็นความเสี่ยงในระดับต้นๆ เมื่อเปรียบเทียบกับความเสี่ยงในด้านอื่นๆ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1

Risk Assessment 2023 by World Economic Forum: AI-generated misinformation and disinformation

ปรับจาก Risk Assessment 2023 by World Economic Forum: AI-generated misinformation and disinformation

Note. From *These are the 3 biggest emerging risks the world is facing*, by Simon Torkington, 2024, WORLD ECONOMIC FORUM, www.weforum.org.

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นได้ว่าข้อมูลที่บิดเบือนและข้อมูลที่เป็นเท็จจากเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์นั้นเป็นความเสี่ยงในระดับโลกที่เป็นอันดับแรกภายในระยะเวลาสองปีที่ผ่านมา และความเสี่ยงด้านความไม่ปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber insecurity) เป็นความเสี่ยงที่อยู่ในอันดับที่ 4

เมื่อเปรียบเทียบกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากด้านอื่นๆ อาทิ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ภูมิรัฐศาสตร์ และเมื่อเปรียบเทียบกับระยะสิบปีที่ผ่านมาจะพบว่า ความเสี่ยงที่โลกเผชิญเป็นความเสี่ยงในด้านที่เกี่ยวข้องกับสภาวะด้าน สิ่งแวดล้อมเป็นอันดับต้นๆ ได้แก่ สภาพอากาศ ภาวะวิกฤตในด้านการ เปลี่ยนแปลงของโลก ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศน์ที่เสื่อมโทรม และภาวะการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติตามลำดับ และเพื่อให้เกิด ความกระจ่างในบทบาทและผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลในรูปแบบต่างๆ รวมถึงเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ บทความนี้จะจึงแบ่งประเด็นในการนำเสนอ 2 ประเด็น กล่าวคือ ประเด็นที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและความท้าทายด้านการสื่อสาร และประเด็นที่ 2 ข้อเสนอแนะแนวทางหรือมาตรการในการจัดการกับภัยคุกคาม โดยมีรายละเอียดของแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา และความท้าทายด้านการสื่อสาร

สภาพของโลกปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รวมถึงเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจ การค้า เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมืองระหว่างประเทศซึ่งอาศัยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาใช้ในทางที่ไม่เป็น ประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม เทคโนโลยีดิจิทัลได้สร้างความท้าทายด้านการสื่อสารให้เกิดขึ้น ดังบทวิเคราะห์ที่ควรพิจารณา 5 ประการต่อไปนี้

ประการที่ 1 ภาวะข้อมูลท่วมท้นในโลก BANI (Information overload in the BANI world)

นับตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยนั้นได้ก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มตัวภายใต้แนวคิด Thailand 4.0 ซึ่งมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้จากการศึกษาผลงานของ Shrier (2024, pp. 25-26) ซึ่งได้กล่าวถึงความสำเร็จของประเทศในยุค 4.0 ว่าความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับพลังอำนาจด้านการสื่อสาร (I) ที่เป็นส่วนสำคัญในการนำเทคโนโลยี Big Data, ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่มาใช้ในการตัดสินใจ เชิงยุทธศาสตร์ซึ่งจะต้องเป็นการยกระดับการพัฒนาให้ถึงระดับ

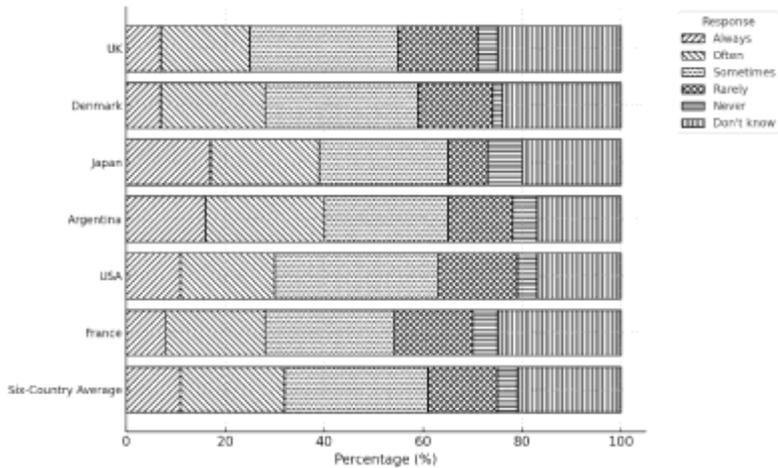
สูงสุดซึ่งใช้คำว่า “3 Bigs” ซึ่งได้แก่ Big Data + Big A.I. + Big Computing โดยมีความสลับซับซ้อนด้านข้อมูลข่าวสาร ดังจะเห็นได้จากรายงานสรุปผลการพัฒนาอุตสาหกรรม 4.0 ของอุตสาหกรรมไทย โดยสภาอุตสาหกรรม (2563) พบว่าความสำเร็จของการพัฒนาอุตสาหกรรม 4.0 ประเทศไทยได้มีการนำเทคโนโลยีหุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติมาใช้ในกระบวนการผลิต ทำให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตได้อย่างมาก การเกษตรสมัยใหม่ (Smart farming) มีการนำเทคโนโลยีที่ทำให้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ที่สามารถเชื่อมโยงกันและรับส่งข้อมูลระหว่างกันได้อย่างง่ายดาย ซึ่งจะสามารถสั่งการและควบคุมอุปกรณ์ต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต หรือที่เรียกว่า Internet of Things (IoT) และการวิเคราะห์ข้อมูลมาใช้ในการเกษตร ทำให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตและลดการใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาพลังงานทดแทนโดยได้มีการลงทุนในพลังงานทดแทน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ และพลังงานลม ทำให้สามารถลดการพึ่งพาพลังงานฟอสซิลและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart cities) มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีและการจัดการข้อมูลในเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพฯ และเชียงใหม่ เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนและลดปัญหาการจราจร และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนวัตกรรม ได้มีการพัฒนาแอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลและบริการได้ง่ายขึ้น ความสำเร็จดังกล่าวล้วนแล้วแต่เป็นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรม ดังนั้นความจำเป็นที่จะต้องอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเช่น ปัญญาประดิษฐ์มาเป็นกลไกสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Support System [DSS]) ที่นำไปสู่การมีศักยภาพในการวิเคราะห์ข้อมูลมหาศาล ทั้งนี้การพัฒนาไปสู่เทคโนโลยีที่ก้าวกระโดดจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน แต่ด้วยแรงขับเคลื่อนที่สำคัญซึ่งได้แก่การแข่งขันการเป็นมหาอำนาจด้านเศรษฐกิจและวิกฤติการแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้เข้ามามีบทบาทเป็นตัวเร่งให้สังคมทั่วโลกหันมาปฏิวัตินวัตกรรมดิจิทัลอย่างก้าวกระโดดโดยการบังคับให้ทุกภาคเข้าสู่ยุค "สังคมแห่งข้อมูล" (Information society) อย่างเต็มรูปแบบ เทคโนโลยีต่างๆ เช่น Zoom, ธุรกรรมออนไลน์ และแพลตฟอร์ม

ข่าวสารออนไลน์ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้คน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเทคโนโลยีที่รวดเร็วและจำนวนข้อมูลข่าวสารที่เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล ก็มาพร้อมกับความท้าทายใหม่ๆ ซึ่ง Jamais Cascio นักพฤกษศาสตร์ ได้บัญญัติคำว่า "โลก BANI" ขึ้นมาแทนคำว่า VUCA เพื่ออธิบายสภาวะของโลกในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยเป็นโลกของความไม่แน่นอน (Volatile) ความคลุมเครือ (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความไม่สามารถคาดเดาได้ (Ambiguity) ซึ่งสภาวะโลก BANI สามารถขยายความได้ว่าเป็นความเปราะบางของโลก (Brittle) ซึ่งหมายถึงการมาเร็วไปเร็ว ความสำเร็จในโลกไม่อาจอยู่คงทนถาวร อีกทั้งยังแตกหักได้ง่ายและสามารถถูกทำลาย (Disrupt) ได้ตลอดเวลา ความเปราะบางนี้มีผลต่อกระบวนการทางตัดสินใจ เนื่องจากเมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้น องค์ประกอบต่างๆ ก็พร้อมที่จะแตกสลายไปด้วย เช่นเดียวกัน นอกจากนี้โลกยังเต็มไปด้วยสถานการณ์ที่เต็มไปด้วยความวิตกกังวล (Anxiety-including) โดยที่มนุษย์ในยุคนี้เผชิญกับความวิตกกังวลมากขึ้น เนื่องจากความไม่แน่นอนและปริมาณข้อมูลที่มากเกินไป แม้จะมีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยแต่ก็ทำให้เกิดความลังเลในการตัดสินใจ สาเหตุหนึ่งนั้นเกิดขึ้นจากสิ่งต่างๆ อยู่ในภาวะของความไม่เป็นเส้นตรง (Nonlinear) ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ไม่เป็นไปตามหลักเหตุผลเชิงเส้นอีกต่อไป มีปัจจัยแวดล้อมและตัวแปร อื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้การคาดการณ์อนาคตเป็นเรื่องยากและเป็นสภาวะที่ทำให้ความเข้าใจยาก (Incomprehensible) ทั้งนี้เกิดจากความซับซ้อนของโลกทำให้สิ่งต่างๆ เข้าใจได้ยากขึ้น ข้อมูลข่าวสารจำนวนมากที่หลั่งไหลเข้ามาทำให้มนุษย์ต้องเผชิญกับความสับสนและความไม่แน่นอน และด้วยการกำหนดค่าดังกล่าวนี้สอดคล้องกับโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยข้อมูลที่ท่วมท้น และไม่ให้ความสำคัญต่อการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact-checking) ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่าส่งผลทำให้เกิดสภาวะของความเสี่ยงต่อการตัดสินใจที่ผิดพลาด มนุษย์จึงหันมาพึ่งพิง การตัดสินใจผ่านเทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ที่เป็นเครื่องมือหนึ่งในยุคดิจิทัลเข้ามาทำการจัดการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลที่มีปริมาณมาก (Big data) และท้ายที่สุดคือการช่วยกลั่นกรองข้อมูลข่าวสาร (Filtered) (ธนชาติ นุ่มนนท์, 2565; ธนาकारไทย พาณิชย์, 2566; พิศาล อมรรัตนานานภาพ, 2566, น.70-72; Suleyman &

Bhaskar, 2023, pp.169-173, 176) ดังตัวอย่างของความถี่การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในรูปแบบปัญญาประดิษฐ์ในการตรวจข้อมูลแหล่งข่าวของประเทศต่างๆ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2

แสดงความถี่ของการใช้ AI ในการตรวจข้อมูลแหล่งข่าว (AI News Checking)

ปรับจาก Nielsen, Rasmus Kleis , 2024, Reuters Institute University of Oxford

Note. Data from ‘what does the public in six countries think of generative AI in news?’, published in May 2024. Adapted From “What does the public in six countries think of generative AI in news?”, by Dr. Richard Fletcher, Prof. Rasmus Kleis Nielsen, 2024, Reuters Institute University of Oxford, www.eutersinstitute.politics.ox.ac.uk

จากภาพที่ 2 ซึ่งแสดงความถี่ของการใช้ AI ในการตรวจสอบข้อมูล แหล่งข่าว (AI news checking) ของประเทศในยุโรป อเมริกา และเอเชีย จำนวน 6 ประเทศ พบว่าประเทศที่ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการ ตรวจสอบข้อมูลอย่างสม่ำเสมอได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น อาร์เจนตินา สหรัฐอเมริกา รองลงมาได้แก่ ฝรั่งเศส เดนมาร์ก และ สหราชอาณาจักรตามลำดับ นอกจากนี้ นักวิชาการทางด้านเทคโนโลยีและหน่วยงานทางด้านการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง อาทิ เจิต บรรดาศักดิ์ (2562), นลินี นกิตติพา เชื้อคำฟู (2567, น. 319-321) ศูนย์วิจัย เศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์ (SCB EIC), Cazaly (2021) และ Fowler (2021) ได้ชี้ให้เห็นว่าเนื่องจากโลกยุค BANI ที่ข้อมูลข่าวสารมี การไหลเวียนเป็นจำนวนมากมายและได้ถูกนำมาเก็บในคลังข้อมูลปริมาณมหาศาล (Big data) ซึ่งทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในแต่ละประเด็นได้อย่าง ง่ายดายด้วยการเข้าไปใน Search engine ที่จะช่วยค้นหาจาก Big data ที่ สามารถเชื่อมต่อไปทั่วทุกมุมโลกในเวลาที่รวดเร็วเพียงไม่กี่วินาที ส่งผลให้เกิด ข่าวสารข้อมูลจำนวนมากหลังไหลเข้ามาสู่กระบวนการในการตัดสินใจ (Guess & Lyons, 2020) ด้วยเหตุนี้การสื่อสารสารสนเทศจึงมีความประบาง (Brittle) เข้าใจยาก (Incomprehensive) และเมื่อมาถึงการกระบวนการวิเคราะห์และ ตัดสินใจ สมองของมนุษย์จึงแฝงไปด้วยความวิตกกังวล (Anxiety) ส่งผลให้ ประสิทธิภาพในการวิเคราะห์ของผู้รับข่าวสารลดลงและมีความเสี่ยงต่อการตก เป็นเหยื่อของการรับรู้ข่าวสารข้อมูลบิดเบือน และ/หรือข่าวสารข้อมูลเท็จ (Misinformation/disinformation) ได้อย่างง่ายดาย (Suleyman & Bhaskar, 2023, p.167) ทั้งนี้การหลีกเลี่ยงที่จะรับข่าวสารที่เป็นความจริงเพียงด้านเดียว นั้นเป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งการกระจาย ข้อมูลนั้นอยู่บนพื้นฐานของปัญญาประดิษฐ์ที่สามารถช่วยทำให้ข่าวปลอมเข้ามา สู่กระบวนการรับรู้ผ่านระบบโดยง่าย โดยที่อัลกอริทึมจะจัดสรรเนื้อหาที่เหมาะสม กับแต่ละบุคคลและการตอบสนองของความสนใจของผู้รับสารและดำเนินการ เชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ แบบจำเพาะเจาะจง (Personalized algorithm) มาให้ พิจารณาซึ่งข้อมูลที่บิดเบือนและข้อมูลเท็จมักจะแอบแฝงมาอยู่เสมอ ข้อมูลจำนวน มากนั้นเกิดจากการแชร์และการผลิตของข้อมูลมหาศาลที่ตามทฤษฎี เรียกว่า ภาวะ ข้อมูลท่วมท้น (Information overload) (Greifeneder et al., 2021) ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ Arnold et al. (2023) และ Menczer and Hills (2020) ได้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของภาวะข้อมูลล้นเกิน (Information overload) หรือที่เรียกว่า "infobesity" ต่อการตัดสินใจของมนุษย์ โดยอาศัยหลักการทางจิตวิทยาเกี่ยวกับภาระทางความคิด (Cognitive load theory) ซึ่งสามารถประมวลได้ดังนี้

1) ชัดจำกัดในการประมวลผลข้อมูลสมองของมนุษย์ ด้วยเหตุที่สมองของมนุษย์สามารถจัดการและประมวลผลข้อมูลจากแหล่งข้อมูลได้ประมาณ 5 - 7 แหล่งในเวลาเดียวกัน ดังนั้นเมื่อปริมาณเนื้อหาที่มากเกินไปเกินขีดความสามารถของสมองและจำเป็นต้องตอบสนองอย่างเร่งรีบ จึงส่งผลให้เกิดสภาวะความวิตกกังวลและความกดดัน สมองจึงเริ่มไม่มั่นใจในสิ่งต่างๆ หรือที่เรียกว่า "Technostress: Distraction, stress, increased errors" ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าเป็นสภาพปัญหาหรือภาวะความเครียดที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยี ความเครียดประเภทนี้สามารถส่งผลกระทบต่อคนในหลายรูปแบบ โดยทั่วไปจะแบ่งออกเป็นสามประเด็นหลักดังนี้ คือ

1.1 การถูกรบกวน (Distraction) ซึ่งหมายถึงการใช้เทคโนโลยีทำให้ผู้คนมีการถูกรบกวนจากการทำงานหรือกิจกรรมที่สำคัญ จนอาจทำให้ความสามารถในการมีใจจดจ่อลดลง

1.2 ความเครียด (Stress) การใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องและมากเกินไปอาจนำไปสู่ความเครียดและความกังวล ไม่ว่าจะเป็นจากความต้องการในการตอบสนองทันที ความกดดันในการทำงาน หรือความกลัวการพลาดข้อมูลสำคัญ

1.3 การทำผิดพลาดที่เพิ่มขึ้น (Increased errors) เป็นการใช้งานเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องและไม่มีที่พักผ่อนที่เพียงพอ อาจทำให้เกิดความผิดพลาดในการทำงานได้มากขึ้น ทั้งนี้เกิดจากการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพหรือความเหนื่อยล้าจากการใช้งานเทคโนโลยีเป็นเวลานาน

2) อัลกอริทึมของ ICT ขยายช่องว่าง เมื่อมีการค้นหาข้อมูล อัลกอริทึมจะเสนอข้อมูลจำนวนมากหาคาลกลับมา ทำให้เกิดภาวะข้อมูลล้นเกิน ปัญญาประดิษฐ์ในระบบการทำงานของ ICT นั้นจะเลือกนำเสนอข่าวสารข้อมูลที่ได้รับสารสนใจและที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับความคิดเห็นซึ่งเป็นทั้งข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นเท็จ (Filter bubble) (Duffy, 2019, pp. 184-185, 188, 193; McNeil, 2024)

3) ความวิตกกังวลและความกดดัน เมื่อต้องเผชิญกับข้อมูลจำนวนมาก สมองจะรู้สึกวิตกกังวลและกดดัน ส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในการตัดสินใจ

4) อคติทางความคิดด้วยภาวะข้อมูลล้นทำให้เกิดอคติทางความคิด เช่น อคติการยืนยัน (Confirmation bias) ที่ทำให้เราเชื่อข้อมูลที่สนับสนุนความคิดเดิมของเราและอคติความเชื่อข้อมูลใหม่ (Recency bias) ที่ทำให้เราให้ความสำคัญกับข้อมูลล่าสุดเกินไป

5) อัมพาตด้านการวิเคราะห์ (Analysis paralysis) เมื่อมีตัวเลือกมากเกินไป เราไม่สามารถตัดสินใจได้ หรือเลือกตัวเลือกที่เป็นตัวเลือกที่ไม่ดีที่สุด

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาวะข้อมูลท่วมท้นนี้เป็นภัยที่คุกคามต่อสังคม ดังจะเห็นจากปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในวงสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ธุรกิจการค้า ตลอดจนการดำเนินชีวิตของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Stefanie Huber แห่ง University of Bonn (2024) ที่พบว่าข้อมูลที่ผิดพลาด และข่าวปลอม (Misinformation/Fake news) ส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจ โดยพบว่าการสร้าง/ปล่อยข่าวปลอมนั้นเป็นส่วนหนึ่งในการเร่งเพื่อทำลายวงรอบทางเศรษฐกิจซึ่งในระยะยาว หากไม่ดำเนินการป้องกันจะส่งผลให้การว่างงานสูงขึ้นและภาคการผลิตตกต่ำ “*This pushes unemployment up and industrial production down.*” และสอดคล้องกับ Simon Torkington (2024) ที่ได้กล่าวว่า “*A wave of artificial intelligence-driven misinformation and disinformationposes the biggest short-term threat to the global economy.*” ซึ่งหมายถึงคลื่นของข้อมูลเท็จและข้อมูลบิดเบือนที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์เป็นภัย

คุกคามระยะสั้นที่สำคัญที่สุดต่อเศรษฐกิจโลก นอกจากนี้และยังปรากฏในสรุปรายงานจาก World Economic Forum ประจำปี 2024 ว่า ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจจำนวนกว่า 1,400 คนพบว่าภายใน 2-3 ปีข้างหน้าการแพร่กระจายข่าวปลอมจาก AI จะสร้างผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโลกเป็นวงกว้างเนื่องจากหากประเทศหรือคู่แข่งทางการค้าใช้ระบบอัลกอริทึมสร้างข่าวปลอมที่นำไปสู่การชุมนุมประท้วงของแรงงานและ/หรือการต่อต้านสินค้าไปยังประเทศปลายทางย่อมนำไปสู่การชะงักงันทางเศรษฐกิจไปในทันที จากข้อมูลของงานวิจัยจากแหล่งดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการใช้เครื่องมือสื่อสารบนโลกสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) ในการสร้างข่าวปลอมนั้นมีผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมากเนื่องจากอัลกอริทึมของ AI สามารถเลือกเป้าหมายและประเด็นที่แม่นยำ อีกทั้งยังสามารถดำเนินการเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็วไปทั่วโลก ทั้งนี้แม้ว่ามีนักลงทุนหรือองค์กรต่างๆ ทราบว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นข่าวปลอม แต่ในด้านการลงทุนนั้นความไม่แน่นอนคือปัจจัยสำคัญที่นักลงทุนต่างหวาดกลัว โดยจากการวิเคราะห์ผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยสามารถสรุปได้ว่าการสร้างข่าวปลอมนั้นสามารถส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจหากพิจารณาถึงผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจที่มีต่อประเทศไทยนั้น จะเห็นได้ว่าในระดับมหภาค (Macroeconomic) นั้น เศรษฐกิจไทยยังคงต้องพึ่งพาการลงทุนจากนักลงทุนต่างชาติ (Foreign Direct Investment [FDI]) เป็นหลัก ซึ่งหากมีการปล่อยข่าวที่สร้างผลกระทบต่อความมั่นคงทางการเมือง อาทิ การปฏิวัติรัฐประหารหรือผลกระทบจากสงครามต่อเศรษฐกิจไทย ย่อมสร้างความไม่แน่นอน ทำลายความไว้วางใจ (Eroding trust) และนำไปสู่การลด/ถอนการลงทุนฯ ในระยะยาวได้ ซึ่งในขณะที่ระดับจุลภาค (Microeconomic) หากมีการปล่อยข่าวปลอม ข่าวลวง ในลักษณะเดียวกันย่อมส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของประชาชน อาทิ การทำให้เสถียรภาพของตลาดหลักทรัพย์ ในภาพรวมเสียหายในลักษณะ “Panic sell” (Market volatility) ดังนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องสร้างความรู้เพื่อให้ประชาชนมีความตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากข่าวปลอม และดำเนินการเพื่อต่อสู้กับการแพร่กระจายของข่าวปลอม

ประการที่ 2 ข้อมูลที่สร้างผลกระทบเชิงลบตามแนวทฤษฎี Mis*Dis – Mal Information Theory (MDM Theory)

ดังได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าข้อมูลที่ท่วมท้นซึ่งเป็นสารที่ส่งมายังผู้รับสาร หรืออีกนัยหนึ่งคือผู้บริโภคสาร ทำให้เกิดผลกระทบส่งผลกระทบต่อตามมาคือ (1) การถูกชักนำโดยข้อมูลที่ผิด ด้วยภาวะข้อมูลล้นเกินทำให้ผู้บริโภคสารเปิดรับข้อมูลที่ผิดพลาดหรือหลอกลวงได้ง่ายขึ้น (2) การตัดสินใจที่ผิดพลาด การตัดสินใจของผู้บริโภคสารซึ่งเกิดจากความวิตกกังวลและอคติทางความคิดมักจะไม่เป็นเหตุเป็นผล และ (3) ความเสียหายต่อสังคม กล่าวคือการแพร่กระจายของข้อมูลที่ผิดพลาดอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมในวงกว้าง จากการศึกษาข้อมูลทางด้านการสื่อสารจากเอกสาร ตำราวิชาการ และงานวิจัย พบว่าการส่งข้อมูลข่าวสารจำเป็นต้องส่งข้อมูลที่สมบูรณ์และถูกต้องมากที่สุด แต่ในความเป็นจริงแล้ว ข้อมูลที่ส่งไปมีลักษณะที่ไม่สมบูรณ์ซึ่งความไม่สมบูรณ์นั้นนักวิชาการ อาทิ เจ็ด บรรดา คีคี้ (2562) และ Nolan and Kimball (2021) ต่างเห็นพ้องและให้ความสำคัญของสารสนเทศ (Information [I]) ว่าการสื่อสารซึ่งเป็นการส่งข่าวสารข้อมูล (Data) เปรียบเสมือนทรัพยากรที่ทรงคุณค่า การส่งข้อมูลจะต้องส่งจากต้นทางไปยังปลายทางให้สมบูรณ์ตามเจตนาารมณ์มากที่สุด ทั้งนี้ในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคดิจิทัล การส่งข้อมูล/ข่าวสารในระบบสารสนเทศมีความเสี่ยงต่อการถูกแปลงข้อมูลให้เกิดความเสียหายหรือเข้าใจผิดโดยจะปรากฏใน 3 ลักษณะคือ (1) ข่าวสารข้อมูลบิดเบือนซึ่งคลาดเคลื่อนจากความจริง (Misinformation) ซึ่งเป็นการรับ-ส่งเนื้อหาโดยมิได้มีเจตนาที่เป็นภัย มีความเข้าใจผิดและบางครั้งเกิดขึ้นจากอคติทางความคิด โดยการแบ่งปันข้อมูลเป็นในลักษณะบุคคลใกล้ชิด อาทิ การแพร่กระจายข่าวสารข้อมูลภายในกลุ่มเพื่อนสนิบนบนสื่อสังคมออนไลน์ (Line application) (Duffy, 2019, pp.6, 36-37, 52; Linden et al., 2023; McNeil, 2024) (2) ข่าวสารข้อมูลเท็จ/ข่าวปลอม (Disinformation) ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ไม่มีค่าความจริง แต่เป็นการสร้างข้อมูลเพื่อหลอกลวงให้เกิดผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้างโดยตั้งใจ ซึ่งงานด้านการข่าวเรียกว่าข่าวปลอม “Fake news” (Guess & Lyons, 2020; Shrier, 2024, pp. 18, 64; De Witte, 2022) และ (3) ข่าวสารข้อมูลทำลาย (Mal-information) หมายถึงการรับ - ส่งสารที่เป็นการเปิดเผยเรื่องจริงที่เป็นเชิงลบสร้างผลเสียต่อบุคคล โดยมีเจตนาให้เกิดผลเสียตั้งแต่เริ่มต้นของ

กระบวนการ อาทิ การเปิดเผยข้อมูลลับของทางราชการบนสื่อออนไลน์ WikiLeaks หรือทางด้านการทหารเรียกว่าการปฏิบัติการด้านการข่าว (Information Operation [IO]) ทั้งนี้เรื่อง Mal-information นั้น มิได้จำกัดว่า จะต้องมาจากฝ่ายรัฐและ/หรือผู้มีอำนาจ แต่ทุกฝ่ายที่มีอุปกรณ์การสื่อสาร สามารถสร้างปัญหาสู่สาธารณะจากข่าวที่เผยแพร่ออกไปได้เช่นกัน โดยข้อมูลแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันในแง่ของเจตนาในการเผยแพร่และผลกระทบที่เกิดขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3

ความแตกต่างระหว่าง Mis – Dis – Mal Information

ปรับจาก Michigan Library Association

Figure Do you know the differences between Mis- Dis- and Mal-information?;

by Facebook Page: Michigan Library Association, www.facebook.com.

จากภาพที่ 3 สามารถอธิบายถึงความแตกต่างได้ว่าเจตนาในการเผยแพร่ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้

ประเภทที่ 1 ข้อมูลบิดเบือน (Misinformation) เป็นการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือบิดเบือนความจริง โดยผู้เผยแพร่อาจไม่รู้ตัวว่าข้อมูลนั้นผิดพลาดหรืออาจมีเจตนาเบี่ยงเบนความสนใจ ตัวอย่างเช่น ความไม่แม่นยำในของข้อมูลทางสถิติ ภาพที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง การใช้ถ้อยคำที่เสียดสีหรือล้อเลียน

ประเภทที่ 2 ข้อมูลเท็จ (Disinformation) เป็นการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกสร้างขึ้นมา โดยมีเจตนาเพื่อหลอกลวงหรือชักนำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด โดยมุ่งเป้าไปที่กลุ่มบุคคลหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง ดังตัวอย่างการจัดทำวิดีโอเสียงหรือภาพที่ปลอมแปลงโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างสื่อสังเคราะห์รวมถึงภาพถ่ายและการบันทึกเสียง

ประเภทที่ 3 ข่าวสารข้อมูลทำลาย (Mal - information) เป็นการนำข้อมูลที่เป็นความจริงมาใช้ในทางที่ผิด เพื่อสร้างความเสียหายหรือทำลายชื่อเสียงให้ผู้อื่น โดยปกปิดข้อเท็จจริงบางส่วนหรือบิดเบือนบริบทของข้อมูลนั้น

ข้อมูลบิดเบือน ข้อมูลเท็จ และ ข้อมูลที่ใช้ในทางที่ผิดนี้ เป็นแนวคิดสำคัญในการทำความเข้าใจการจัดการข้อมูลในยุคดิจิทัล โดยข้อมูลที่ถูกบิดเบือนมีเจตนาเพื่อสร้างความเข้าใจผิดหรือความเสียหาย ข้อมูลเท็จเป็นการเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องโดยโดยมีเจตนาเพื่อหลอกลวงหรือชักนำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด ส่วนเป็นการนำข้อมูลจริงมาใช้ในลักษณะที่ส่งผลเสียต่อผู้อื่น ทั้งสามแนวคิดนี้มีผลกระทบต่อสังคมในด้านต่างๆ เช่น การสร้างความสับสน ความแตกแยก และลดความน่าเชื่อถือ แนวทางป้องกันที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการส่งเสริมความรู้ การตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วยเทคโนโลยีและการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อสร้างสังคมที่มีความตระหนักรู้และสามารถรับมือกับข้อมูลที่บิดเบือนได้อย่างเหมาะสม

กล่าวโดยสรุปข้อมูลบิดเบือน ข้อมูลเท็จ และ ข้อมูลที่ใช้ในทางที่ผิดนี้ ส่งผลกระทบบต่อสังคมในรูปแบบที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ล้วนสร้างภัยคุกคามที่บั่นทอนเสถียรภาพและความเชื่อมั่น ก่อให้เกิดความแตกแยก ความไม่ไว้วางใจ

และความขัดแย้งในสังคม สร้างความสับสนและความเข้าใจผิดในวงกว้าง ทำลายความน่าเชื่อถือและความเป็นส่วนตัว ผลกระทบเหล่านี้ลดทอนความไว้วางใจในระบบข้อมูลและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและองค์กร การตระหนักรู้และการจัดการข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน

ประการที่ 3 ยุทธศาสตร์ในการรับมือกับภัยคุกคามตามแนวทฤษฎีพลังอำนาจ (National Power) “DIME Theory”

ในการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อรับมือกับภัยคุกคามที่มีความหลากหลายและสลับซับซ้อนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคดิจิทัลนั้น แนวทฤษฎีพลังอำนาจแห่งชาติ (National power) เป็นกรอบแนวคิดของภาครัฐและหน่วยงานด้านความมั่นคงมักนำมาพิจารณาในการวางแผนจากองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการทูต ด้านการข่าวสารข้อมูล ด้านการทหาร และด้านเศรษฐกิจ (Diplomacy Information Military Economic [DIME]) เพื่อใช้ในการวางแผนเผชิญเหตุทั้งเชิงรุกและเชิงรับ จากการวิเคราะห์พบว่าชัยชนะแห่งสงครามนั้นหรือทางการทหารเรียกว่า “Ends” มีได้อยู่ที่การยึดครองสิ่งอุปกรณ์ทางกายภาพหากแต่เป็นการปรับเปลี่ยนความคิดและทัศนคติของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ให้เป็นไปในทิศทางที่ได้วางแผนไว้หรือที่เรียกว่าสงครามแห่งความเชื่อ (พิศาล อมรรัตนนานุภาพ, 2564, 2566; Krenson, 2012, pp. 2-3, 6-8; Morgan, 2019) ซึ่งการครอบครองความคิดความเชื่อของประชาชนนับว่าเป็นจุดศูนย์กลางของข้าศึก (Center of Gravity [COG]) (Strange & Iron, 2004, pp. 25-26) ทั้งนี้การเข้าถึงข่าวสารข้อมูลในโลกแห่งยุคดิจิทัลมีความแตกต่างจากอดีตที่เป็นลักษณะ การสื่อสารทางเดียว (One-way communication) เนื่องจากงานด้านการสื่อสารถูกควบคุมจากฝ่ายรัฐฯ แต่ปัจจุบันการสื่อสารได้เปลี่ยนเป็นแบบ 2 ทาง (Two - way communication) ดังนั้นในสงครามความเชื่อและความคิด จะต้องเริ่มจากการสร้างจากความเข้าใจว่าเครื่องมือ “Means” ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารอย่างแท้จริงคืออะไรและ

เมื่อฝ่ายใดสามารถสร้างความได้เปรียบพลังอำนาจด้านการสื่อสารย่อมจะสามารถทำลายจุดศูนย์ถ่วงซึ่งได้แก่เจตนาในการต่อสู้ (The will to fight) ในการรบได้โดยไม่ต้องใช้กำลัง “The strategy of winning hearts and minds of a population”

จากการวิเคราะห์ทฤษฎี DIME (ภาพที่ 4) ในเอกสารวิชาการเรื่อง *สงครามยุคที่ 5: Hybrid Warfare* (2021) และ เรื่อง *แนวโน้มเศรษฐกิจไทย 4.0 ในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล: จากความเสี่ยงทางภูมิรัฐศาสตร์สู่ภัยคุกคามเศรษฐกิจของประเทศมหาอำนาจ* (2023) โดยทั้ง 2 บทความได้แสดงให้เห็นที่ประจักษ์ว่าตัวแสดงที่เป็นรัฐ (State actor) และตัวแสดงที่ไม่มีรัฐ (Non-state actor) ต่างให้ความสำคัญกับการใช้ข่าวสารข้อมูลเป็นเครื่องมือในการบงการความคิดและพฤติกรรมของประชาชน เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองและเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ข่าวปลอมในการสร้างความแตกแยกในสังคม หรือการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อปรับกระบวนการทางความคิด (Shaping perception) และชักจูงชี้แนะพฤติกรรม (Influencing behavior) ของกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่ในลักษณะการใช้ในสงครามไซเบอร์เพื่อสร้างข่าวลวง / ข่าวปลอม จนถึงสงครามปฏิบัติการข่าวสาร (Information Operation [IO]) เพื่อสร้างให้เกิดความไม่สงบในสังคมของประเทศฝ่ายตรงข้าม ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลได้อาศัยปัญญาประดิษฐ์เพื่อออกแบบการส่งข่าวสารข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อให้เกิดการกระตุ้นต่อระบบสมองของผู้รับเนื้อหาอย่างมีประสิทธิภาพ กองทัพทั่วโลกกลายเป็นองค์กรหลักในการใช้พลังอำนาจด้านการข่าวสารข้อมูล เนื่องจากมียุทธโศปกรณ์ที่ทันสมัยและพัฒนาเทคโนโลยีทางการทหารอย่างต่อเนื่องโดยระบบ บัญชาการและควบคุม (C2) ได้พัฒนาเป็นระบบ C4ISR (Command, control, communication, computer, intelligence, surveillance, and reconnaissance) ที่มีการครอบคลุม การปฏิบัติการข่าวสาร (IO) และการสื่อสารทางยุทธศาสตร์ (Strategic Communication [SC]) เพื่อให้

สามารถยึดครองและ/ หรือปรับทัศนคติของประเทศเป้าหมาย (พิศาล อมร
รัตนานภาพ, 2564, 2566)

ตารางที่ 1

พลังอำนาจแห่งชาติ (DIME)

D Diplomatic	I Informational	M Military	E Economic
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Embassies/ Ambassadors ▪ Recognition ▪ Negotiations ▪ Treaties ▪ Policies ▪ International forums 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Military information ▪ Public diplomacy ▪ public affairs ▪ Communications resources ▪ International forums ▪ Spokespersons, timing, media and venues for announcements 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Military operations ▪ Engagement, Security Coop, Deterrence ▪ Show of force ▪ Military technology ▪ Size, composition of force 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Trade policies ▪ Fiscal and monetary policies ▪ Embargoes ▪ Tariffs ▪ Assistance

Note. From “Prosperity Pyramid: A Framework to Deal with 5G Warfare”, by Dr. Suleman Aziz Loghi, 2022, STRATEGIC FORESIGHT FOR ASIA, www.strafasia.com

จากประเด็นที่ควรค่าในการพิจารณาดังกล่าวข้างต้น สามารถวิเคราะห์
ได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง Thailand 4.0 และโลก BANI มีความสอดคล้องกัน
โดยแนวคิด Thailand 4.0 ที่มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

นั้นสอดคล้องกับโลก BANI ที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนและความไม่แน่นอน การนำเทคโนโลยีมาใช้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการรับมือกับความท้าทายในยุคปัจจุบันยุคดิจิทัลคือยุคดาบสองคมของโลกการข่าวสารข้อมูล และด้วยข้อมูลที่ล้นเกินนี้ โลกยุคดิจิทัลได้เปิดประตูสู่การแสดงออกอย่างเสรี ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว ข้อมูลข่าวสารจำนวนมากมหาศาลในยุค Big data นำมาซึ่งทั้งโอกาสและความท้าทาย การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลที่รวดเร็วส่งผลให้เกิดภาวะข้อมูลล้นเกิน (Information overload) ซึ่งเป็นเหมือนดาบสองคมทั้งประโยชน์และโทษที่คอยคุกคามสังคม ภาวะข้อมูลล้นเกินนี้ผลักดันให้มนุษย์เข้าสู่ยุค BANI ซึ่งเป็นยุคที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ความวิตกกังวล และความซับซ้อน การที่ข้อมูลล้นเกินไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ทำให้ยากต่อการแยกแยะข้อมูลจริงจากข้อมูลเท็จ ส่งผลให้เกิดความสับสนและความไม่ไว้วางใจในแหล่งข่าวสาร ข้อมูลที่ไม่ได้รับการกลั่นกรองอย่างละเอียดถี่ถ้วนสามารถทำลายความน่าเชื่อถือของทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารได้อย่างง่ายดาย เมื่อข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเข้ามาครอบงำ การตัดสินใจของมนุษย์จะถูกชี้นำด้วยอารมณ์ ความเชื่อ และความวิตกกังวลมากกว่าเหตุผล ทำให้เกิดความกลัวและความไม่มั่นคงในสังคม ซึ่งอาจนำไปสู่ผลกระทบที่รุนแรงในวงกว้าง นอกจากนี้ข้อมูลท่วมท้นยังเป็นปัจจัยเสริมให้สังคมที่เปราะบางอยู่แล้วมีความเปราะบางมากยิ่งขึ้นซึ่งสภาพแวดล้อมเช่นนี้ได้เปิดช่องให้ ข่าวปลอม (Fake News) แพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

ประการที่ 4 การสื่อสารสังเคราะห์ในปฏิบัติการสร้างข้อมูล/ ข่าวบิดเบือน: แนวโน้มที่เป็นภัยต่อความมั่นคง (Synthetic Media in Disinformation Operation: A Dangerous Trend for National Security)

ภัยคุกคามที่เกิดจากการสื่อสารสังเคราะห์ หรือข่าวปลอมที่ถูกสร้างขึ้นโดยปัญญาประดิษฐ์ กำลังคุกคามความมั่นคงของประเทศในยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับ Thomas Hills และ Filippo Menczer ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาและด้านสารสนเทศ ได้นำเสนอบทความที่มีชื่อว่า Information Overload Helps

Fake News Spread, and Social Media Knows It (2020) โดยระบุว่าปัจจุบัน กลไกสมองของมนุษย์ได้ถูกรอบงำโดยปัญญาประดิษฐ์ซึ่งได้ดำเนินการ วิเคราะห์และกั้นกรอง (Filter bubble) เพื่อนำข่าวสารข้อมูลที่ผู้รับ-ผู้ส่งสาร สนใจมาใส่ไว้ในอุปกรณ์สื่อสารทุกประเภทซึ่งหากมองให้ลึกลงไปจะพบว่าโลก ในสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ความสนใจสิ่งต่างๆ ของมนุษย์นั้น ถูกจำกัดในกรอบที่แคบมากขึ้น ซึ่งการรับเนื้อหาซ้ำๆ อย่างต่อเนื่องย่อมมีผลต่อการตัดสินใจของปัญญา/สมองของมนุษย์ (Cognitive) และในท้ายที่สุดเมื่อ สมองของผู้รับสารพิจารณาว่าข่าวสารข้อมูลมีความสำคัญและน่าเชื่อถือตาม ความคิดอคติ จึงดำเนินการส่งต่อไปสู่บุคคลใกล้ชิดซึ่งในบางครั้งเนื้อหาเหล่านี้ อาจเป็นข่าวปลอม โดยการดำเนินการจัดการข้อมูลผ่านอัลกอริทึมเรียกว่า การสื่อ สังเคราะห์ (Synthetic media) (Corsi et al., 2024)

ดังจะเห็นได้ว่าการสื่อสารบนสื่อสังคมออนไลน์ที่สร้างผลกระทบต่อ สังคมอย่างเป็นวงกว้างมากที่สุดและได้ผลมากที่สุดคือการสร้างข่าวสารข้อมูล บิดเบือน (Disinformation) (นลินี นกิตติพา เชื่อคำฟู, 2567, น. 325-329; Linden et al., 2023; McNeil, 2024) เหตุผลที่ข้อมูลบิดเบือนแพร่กระจายได้ อย่างรวดเร็วเนื่องจาก 3 ประเด็นกล่าวคือ 1) การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ที่ง่าย และปัจจุบันได้กลายเป็นช่องทางหลักในการเผยแพร่ข้อมูลทุกประเภท 2) อัลกอริทึมของสื่อสังคมออนไลน์จะแนะนำเนื้อหาที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้ใช้ ทำให้ข้อมูลบิดเบือนสามารถเข้าถึงผู้คนได้ง่ายขึ้นที่เรียกว่าฟองสบู่ข้อมูล (Filter bubble) โดยอัลกอริทึมของสื่อสังคมออนไลน์จะสร้างฟองสบู่ข้อมูลที่ ตรงกับความสนใจและความเชื่อของผู้ใช้ โดยมีได้คำนึงถึงข้อเท็จจริงทำให้ผู้ใช้ ได้รับข้อมูลที่ยืนยันความคิดเดิมของตนเองอยู่เสมออยู่บนพื้นฐานของอคติทาง ความคิด และ 3) อคติทางความคิด (Cognitive bias) กล่าวคือมนุษย์จะเชื่อ ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเชื่อเดิมของตนเอง ทำให้ข้อมูลบิดเบือนได้รับการ ยอมรับการได้รับข้อมูลที่ตรงกับความเชื่อของตนเองอย่างต่อเนื่องจะยิ่งทำให้เกิดอคติทางความคิดมากขึ้น และยากที่จะเปิดรับข้อมูลใหม่ที่ขัดแย้ง โดยการ

สร้างข่าวสารข้อมูลที่ดำเนินการโดยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในลักษณะนี้เรียกว่า การสื่อสังเคราะห์ (Synthetic media) จากการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์นี้ นักการศึกษา อาทิ Duffy (2019, pp. 184-185) และ McNeil (2024) ยังได้อธิบายว่าปัญญาประดิษฐ์จะดำเนินการเก็บข้อมูล การเข้าถึง ความถี่และการค้นหาของผู้รับข้อมูลข่าวสาร (ผู้ค้นหา) จนเข้าใจกรอบความคิดซึ่งนำไปสู่การใช้ ปัญญาประดิษฐ์ที่สามารถสร้างข้อมูลใหม่ (Generative AI) เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการสร้างข้อมูลข่าวสารภายใต้กรอบความต้องการที่บุคคลนั้นเลือกได้เห็นและได้ยินหรือที่เรียกว่า “Echo chamber” ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าเมื่อผู้ใช้ได้รับข้อมูลที่คล้ายคลึงกันจากคนกลุ่มเดียวกันอยู่เสมอ จะทำให้เกิดการตอกย้ำความคิดเห็นของตนเอง และยากที่จะเห็นมุมมองอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความไม่สอดคล้องทางความคิด (Cognitive dissonance) ดังที่ Leon Festinger เสนอแนวคิดนี้ในอดีตและได้รับการพัฒนาต่อโดย Harmon-Jones and Mills (2008) ซึ่งได้อธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อความเชื่อ ความคิด หรือทัศนคติของบุคคลหนึ่งขัดแย้งกับข้อมูลใหม่หรือประสบการณ์ที่ได้รับใจความสำคัญของทฤษฎีนี้คือเมื่อเกิดความไม่สอดคล้องกันทางความคิด บุคคลจะพยายามที่จะลดความรู้สึกไม่สบายใจที่เกิดขึ้น โดยการปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อหรือพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกันมากขึ้น และปัจจุบันเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์จึงมีบทบาทสำคัญในการลดสภาวะความวิตกกังวลโดยเน้นย้ำถึงบทบาทของอคติทางความคิด ที่ทำให้บุคคลมักจะตีความข้อมูลใหม่ให้สอดคล้องกับความเชื่อเดิมของตนเอง นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลให้เกิดความไม่สอดคล้องทางความคิด เช่น แรงกดดันทางสังคมและความกลัวที่จะพลาด (Fear of Missing Out [FOMO])

จากข้อมูลเกี่ยวกับสื่อสังเคราะห์ดังได้กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าอันตรายของการสื่อสังเคราะห์และข่าวปลอมที่ถูกสร้างขึ้นโดยปัญญาประดิษฐ์ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในยุคดิจิทัลและเป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรง โดยกลไกสำคัญ

ที่ทำให้ข่าวปลอมแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วคือ "ฟองสบู่ข้อมูล" หรือ Filter bubble ที่อัลกอริทึมของสื่อสังคมออนไลน์สร้างขึ้น โดยจะคัดเลือกเนื้อหาที่สอดคล้องกับความสนใจและความเชื่อเดิมของผู้ใช้ ทำให้ผู้ใช้ได้รับข้อมูลที่ยืนยันความคิดของตนเองอยู่เสมอ และยากที่จะเปิดรับข้อมูลใหม่ที่ขัดแย้ง ซึ่งจะยิ่งตอกย้ำอคติทางความคิดของผู้ใช้มากขึ้น เมื่อพิจารณาในมุมมองของ ทฤษฎีพลังอำนาจของชาติ ซึ่งมีองค์ประกอบได้แก่ ด้านการทูต ด้านข้อมูล ด้าน การทหาร และ ด้านเศรษฐกิจ ที่เรียกรวมว่า DIME นั้นเป็นกรอบการวิเคราะห์ที่ใช้ในการประเมินสถานการณ์ทางความมั่นคง จะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านข้อมูล (Information) นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทำให้การสร้างข้อมูลปลอมเช่น Deepfake หรืออีกนัยหนึ่งคือเทคโนโลยีที่ใช้สร้างสื่อสังเคราะห์เพื่อปลอมแปลง ลักษณะบุคคลต่างๆ ผ่านสื่อวิดีโอ ภาพถ่าย และการบันทึกเสียง โดยใช้ ปัญญาประดิษฐ์กลายเป็นเรื่องง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประการที่ 5 พลังอำนาจของการสื่อสาร: ข่าวปลอมจากสงคราม เย็นสู่ยุคดิจิทัล (กรณีศึกษาประเทศไทย)

พลังอำนาจด้านการสื่อสาร ถูกนำมาใช้ทั้งในเชิงสร้างสรรค์และเชิง ทำลายล้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสงครามเย็นซึ่งมีลักษณะเป็นการแข่งขัน ทางการเมือง เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยไม่มีการสู้รบโดยตรงระหว่างสอง มหาอำนาจได้แก่ สหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา แต่มีการสนับสนุนสงคราม ตัวแทนในประเทศต่างๆ จวบจนถึงในปัจจุบัน จากกรณีศึกษาของประเทศไทย นับตั้งแต่สงครามเย็นมหาอำนาจทั้งสองฝ่าย ต่างตระหนักถึงพลังอำนาจของ การสื่อสารเป็นอย่างดี โดยในภาพรวมแม้จะมีการแสดงพลังอำนาจด้านความ มั่นคง (Military) จากอาวุธนิวเคลียร์อย่างชัดเจนแต่ยังไม่ใช้การตัดสินใจชั้ยชนะ แต่แท้จริงแล้วชั้ยชนะเป็นการใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ อุดมการณ์ของตนเอง และบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนและพันธมิตร ฝ่ายตรงข้าม โดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น การปล่อยข่าวปลอม การโฆษณาชวนเชื่อ

และการบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเรียกว่า "ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร" (Information Operation [IO]) โดยมีเป้าหมายไปที่ประชาชนซึ่งนับว่าเป็นจุดศูนย์กลางแห่งสงคราม ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลไทยได้เห็นคุณประโยชน์ในพลังอำนาจด้านการสื่อสารโดยมีการวางแผนยุทธศาสตร์ ผ่านการใช้ Soft power เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศผ่านวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การเผยแพร่มวยไทยและการแสดงโขน แม้จะมีการใช้ Soft power แต่ประเทศไทยก็ยังคงเผชิญหน้ากับการโจมตีทางสื่อสังคมออนไลน์จากต่างประเทศซึ่งมุ่งเป้าที่จะทำลายภาพลักษณ์และสร้างความแตกแยกในสังคมไทย นอกจากนี้แล้วจากการศึกษาข้อมูลทางด้านการรับข่าวสารนั้น นักวิชาการและนักวิจัยทางการสื่อสารได้อธิบายว่าการรับข่าวสารข้อมูลทีมากเกินไปไม่ได้ทำให้คนฉลาดขึ้น แต่ทำให้คนตกเป็นเหยื่อเรื่องเท็จมากขึ้น ดังเช่นสถานการณ์ในประเทศไทยแล้ว สามารถวิเคราะห์ได้ว่าประชาชนไทยมีแนวโน้มที่จะเผยแพร่ข่าวสารที่สอดคล้องกับความเชื่อของตนเอง โดยเฉพาะข่าวที่มีเนื้อหาเชิงลบ ซึ่งมักจะแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วบนสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากเนื้อหาในเชิงลบนั้นได้รับความนิยมและเป็นที่สนใจอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบต่อผู้บริโภคสื่อ ทั้งในแง่ทัศนคติความเชื่อ เช่น เรื่องการเมือง การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ผิดเพี้ยน การเข้ามาของสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและระบบอินเทอร์เน็ต ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการเสพข่าวสารของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้คนส่วนใหญ่หันมาเสพข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือการส่งต่อข่าวปลอม (Fake news) เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก (จิกิตสา วิทยา, 2563; ISRA Institute, 2562) นอกจากนี้ กิรีติ ชื่นพิทยาธร (2562) ได้นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับบทบาทของไวรัลมีม (Meme) ซึ่งหมายถึงมุกขำขันหรือการล้อเลียนที่สะท้อนถึงความคิดและมุมมองทางวัฒนธรรม ปรากฏในรูปแบบของการเขียน รูปภาพ คลิปวิดีโอสั้นๆ ฯลฯ และมักเป็นการล้อเลียนสถานการณ์ คน สัตว์ หรือสิ่งของที่สร้างความขบขันในวัฒนธรรมนั้นๆ บนสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคง

ในมิติการเมืองการปกครอง คือการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อล้อเลียนทางการเมืองในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่มีความขัดแย้งทางการเมืองสูง โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าไวรัสมีมเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างวาทกรรมสาธารณะและมีผลกระทบต่ออารมณ์และทัศนคติของผู้คนเมื่อนำผลงานเรื่อง “เห็นว่าดีก็แชร์ไว้: ค่านิยมไทยแบบไหนที่ช่วยกระจาย Fake news” ที่เขียนโดย อรรถณัฐ วันทนะสมบัติ (2563) และรายงานการสำรวจจาก BBC World Service โดยดำเนินการวิจัยในสหราชอาณาจักร (UK) และไทยพบว่าในภาพรวมการเผยแพร่ข้อมูลเท็จ (Disinformation) มักจะเกิดขึ้นในกลุ่มคนเปราะบางซึ่งได้แก่กลุ่มสูงวัยและกลุ่มเยาวชนซึ่งตกเป็นเหยื่อของข่าวสารข้อมูลปลอมบนสื่อสังคมออนไลน์ที่สร้างโดย ปัญญาประดิษฐ์ที่สร้างเนื้อหา (Generative AI) โดยประเด็นที่น่าวิตกที่สุด คือการปลูกฝังอคติทางความคิดไปสู่กระบวนการความคิดของกลุ่มเยาวชนที่ยังไม่มีประสบการณ์หรือข้อมูลจำนวนมากเพียงพอต่อการกลั่นกรองเรื่องจริงหรือเท็จ และพบว่าปัญหาหลักของการแพร่กระจายข่าวปลอม 2 ประเด็นที่สำคัญกล่าวคือ (1) การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ที่ง่ายส่งผลให้พื้นที่สาธารณะและรูปแบบการสื่อสารเปลี่ยนไป (2) การขาดความรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารงานแปลของ นลินี นกิตติพา เชื้อคำฟู (2567) ซึ่งแปลจาก When (fake) news feels true: Intuitions of truth and the acceptance and correction of misinformation โดย Norbert Schwarz and Madeline Jalbert ที่ได้อธิบายถึงกระบวนการรับรู้และการตรวจสอบข้อมูล นอกจากนี้ยังพบว่ามนุษย์มีแนวโน้มจะรับรู้ถึงความจริงของข้อมูลต่อเมื่อได้เห็นข้อมูลซ้ำ ความง่ายของข้อมูล การมีภาพประกอบ ความง่ายในการออกเสียง ดังนั้นหากพิจารณาการรับข้อมูลในระดับบุคคล วิธีปกป้องตนเองจากข้อมูลบิดเบือน คือ ความระมัดระวัง ตั้งแต่ครั้งแรกที่ได้รับข้อมูล เนื่องจากเมื่อเราเริ่มรับข้อมูลเท็จแล้วย่อมเป็นสัญญาณของความมีอิทธิพลของข้อมูลดังกล่าว ในทางปฏิบัติเมื่อบุคคลรับรู้ข้อมูลสนับสนุนจากฝ่ายตรงข้ามของตนเอง จะมีการกระตุ้นในกระบวนการคิดของบุคคลให้เกิดความสงสัย และความไม่ไว้วางใจ ซึ่งย่อมทำให้ความพยายามลดความต่าง

ระหว่างช่วงนี้ลดน้อยลง การพัฒนาเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ทำให้การสร้างและเผยแพร่ข่าวปลอมเป็นเรื่องง่ายและรวดเร็วขึ้น ข่าวปลอมเหล่านี้ถูกออกแบบมาเพื่อกระตุ้นอารมณ์และความรู้สึกของผู้รับ ทำให้ผู้คนหลงเชื่อและเผยแพร่ข้อมูลต่อไปโดยไม่ตั้งคำถาม ซึ่งส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของบุคคลและสังคมในวงกว้างดังจะแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4

วงจรการส่งข่าวสารข้อมูลปลอม (Disinformation/Fake News)

หมายเหตุ. จาก “The Economics of Fake News” โดย Kshetri N., Vaos J., 2017, *IT Professional*, 19(6), น.8

สำหรับกรณีตัวอย่างในประเทศไทยนั้น รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงภัยคุกคามที่มาจากข่าวปลอม (Fake news) ซึ่งได้สร้างความเสียหายทั้งระดับมหภาคและจุลภาค จึงได้มียุทธศาสตร์ในการป้องกันด้วยการก่อตั้งศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประเทศไทย (Anti-fake news center Thailand) ภายใต้การกำกับดูแลโดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (DE) โดยเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นเพื่อรับมือกับปัญหาข่าวปลอมที่แพร่ระบาดอย่างรวดเร็วและสร้างผลกระทบอย่างเป็นวงกว้างบนโลกออนไลน์ โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือการตรวจสอบข้อเท็จจริง ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลข่าวสาร และเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อให้ประชาชนและทุกภาคส่วนได้รับรู้ข่าวสารที่เป็นจริง ทั้งนี้รัฐบาลยังคงได้ออกแผนการส่งเสริมการใช้งานและรับมือความเสี่ยงจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีดิจิทัล และภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (2564) ภายใต้ “แผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2565 - 2570)” เพื่อส่งเสริมการพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นและนำไปสู่การยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชน ผ่าน 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) จริยธรรมและกฎระเบียบ AI 2) โครงสร้างพื้นฐานสำหรับ AI 3) การพัฒนากำลังคน AI 4) การวิจัยพัฒนากำลังคน AI 5) การส่งเสริมธุรกิจและการใช้งาน AI

แม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพยายามในการป้องกันและรับมือจากภัยคุกคามจากการใช้ AI มาโดยตลอดแต่ยังคงไม่สามารถดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างด้านผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมจากการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการสร้างข่าวปลอมคือการใช้เทคโนโลยี AI Deepfake ซึ่งเป็นใช้ Generative AI ในการสร้าง AI เลียนแบบให้สอดคล้องกับพฤติกรรมหรือคำพูดตามคำสั่ง (Prompt) ของมนุษย์ในการสร้างสื่อปลอม เช่น วิดีโอหรือภาพนิ่ง ที่ทำให้บุคคลหนึ่งพูดหรือทำสิ่งที่

ไม่เคยทำมาก่อน ตัวอย่างการใช้ AI Deepfake ได้สร้างใบหน้าและจำลองเสียงอาทิ กองสารนิเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้แถลงการณ์ว่า แก๊งคอลเซ็นเตอร์ได้สร้าง AI ตำรวจโดยมีเจตนาหลอกให้เป้าหมายโอนเงินเพื่อละเว้นการดำเนินคดี (Spring News, 2565) หรือกรณี เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2566 ผู้บริหารสูงสุดฝ่ายวิเคราะห์หลักทรัพย์ถูกกลุ่มมิจฉาชีพสร้าง AI หลอกให้ผู้ติดตามลงทุนและทำธุรกรรม รวมถึงการให้ข้อมูลเพื่อเชิญชวนลงทุนในรูปแบบต่างๆ (BBC News, 2567) ทั้งนี้จากกรณีดังกล่าวพบว่าเมื่อผู้เสียหายเข้าแจ้งความดำเนินคดีกับแหล่งต้นกำเนิดพบว่าไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าของ application ในการเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องเนื่องจากกฎหมายในประเทศไทยยังไม่รองรับ ซึ่งเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงมีความล่าช้าในการพัฒนาประเทศด้านกฎหมายในการป้องกันภัยคุกคามบนโลกดิจิทัล ถึงแม้ว่าไทยจะมีองค์กรอย่างเช่น ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม แต่ยังไม่มีความพร้อมต่อการตรวจจับสิ่งเลียนแบบจากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ประเภท Deepfake ดังนั้นสิ่งที่สามารถดำเนินการได้ คือ

- 1) แผนระยะสั้น ในการสร้างองค์ความรู้ในการสังเกตความผิดปกติจาก Deepfake ให้กับประชาชนซึ่งจะต้องเป็นการดำเนินการอย่างเร่งด่วน และ
- 2) แผนระยะยาว คือการออกแบบพัฒนาเครื่องมือเพื่อมาเพื่อตรวจจับ AI Deepfake

ประเด็นที่ 2 ข้อเสนอแนะแนวทางหรือมาตรการในการจัดการกับภัยคุกคาม

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าความก้าวหน้าจากเทคโนโลยีดิจิทัลปัญญาประดิษฐ์นั้นได้สร้างประโยชน์มากมาย โดยเฉพาะงานด้านการข่าวและสื่อสารมวลชนโดยสามารถช่วยกลั่นกรองข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการเขียนรายงานที่ทันสมัยรวดเร็ว และการมีแหล่งที่มาของข้อมูล (Sources) ที่มีจำนวนมากซึ่งได้นำมาสู่ปัญหาเรื่องการกลั่นกรองข้อมูลที่บางครั้งได้มาพร้อมกับความซับซ้อนและความเสี่ยงใหม่ๆ

ต่อสภาพแวดล้อมข้อมูล (Information ecosystem) เนื่องจาก เทคโนโลยีดิจิทัลเช่นเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ สามารถสร้างสื่อสังเคราะห์โดยที่อัลกอริทึมจะจัดสรรเนื้อหาที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคลและการตอบสนอง ความสนใจของผู้รับสารและดำเนินการเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ แบบจำเพาะเจาะจง (Personalized algorithm) มาให้พิจารณาซึ่งข้อมูลที่บิดเบือนและข้อมูลที่เท็จมักจะแอบแฝงมาอยู่เสมอ ส่งผลให้เนื้อหาที่น่าเสนอยากที่จะจำแนกออกจากสื่อในโลกแห่งความเป็นจริงที่ช่วยในการแพร่กระจายของข้อมูลเท็จ และทำลายความเชื่อมั่นของประชาชน ด้านความท้าทายที่ส่งผลกระทบต่ออย่างหนัก เกิดจากจำนวนข้อมูลที่มีปริมาณมากในแต่ละงานที่ไหลเวียนเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจของมนุษย์หรือที่เรียกว่า ภาวะข้อมูลท่วมตัน (Information overload) ดังนั้นปัญหาหลักที่เกิดขึ้นจากเทคโนโลยีดิจิทัลในแง่มุมมองของการสื่อสารนั้น เกี่ยวข้องกับเรื่องที่น่าไปสู่การตัดสินใจผิดพลาดของมนุษย์ โดยเกิดขึ้นจากมูลเหตุสำคัญ 2 ประการที่สำคัญ ได้แก่ (1) อคติในการยืนยัน (Confirmation bias) ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าภายใต้หลักทฤษฎีเป้าหมายด้านทิศทาง (Directional goals) ซึ่งเกิดจากความไม่พึงพอใจ ความขัดแย้งของข้อมูลกับความเชื่อ ทศนคติดั้งเดิมของตน มูลเหตุดังกล่าวนี้ทำให้เกิดเป็นแรงจูงใจเพื่อจะลดความขัดแย้งของข้อมูลโดยการลดหรือตัดความสำคัญของข้อมูลที่ไม่สอดคล้อง (พิชญ์วิภา ทรัพย์ศิริสวัสดิ์, 2561, น. 7) โดยเทคโนโลยีดิจิทัลเช่นปัญญาประดิษฐ์สามารถเป็นเครื่องมือนำความเชื่อส่วนบุคคลที่ไม่เป็นความจริงและมาเชื่อมโยงการยืนยันจากแหล่งอื่นๆ จึงนำไปสู่การเป็นเหยื่อของข่าวปลอม โดยมักประเมินความสามารถในการแยกแยะระหว่างข้อมูลจริงและเท็จของตนเองสูงเกินไป ทำให้มีความเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อของข่าวปลอมมากขึ้นและ (2) สื่อสังคมนอนไลน์โดยระบบอัลกอริทึม อันเป็นกลไกสำคัญในระบบเทคโนโลยีดิจิทัลสามารถดำเนินการเชื่อมโยงความคิดส่วนบุคคลหรือที่เรียกว่าการเลือกเปิดรับและสนใจในข้อมูล (Selective exposure to information) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับอคติ

ในการยืนยัน ที่มีความคลาดเคลื่อนหรือผิดพลาดได้อย่างง่ายดาย หรือที่เรียกว่า “filter bubble” ให้ตรงใจของผู้รับสาร

ดังนั้น ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลจำเป็นต้องมีมาตรการที่ครอบคลุมทั้งด้านกฎหมาย สังคม การศึกษา และ เทคโนโลยีเอง เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีเกิดประโยชน์สูงสุดและลดผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้น แนวทางดังกล่าวในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่นำเสนอ มีดังนี้

1. การกำหนดนโยบายและกฎหมาย

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาประเทศ การกำหนดนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี ดิจิทัลกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนและลดผลกระทบเชิงลบ องค์ความรู้ที่ได้จากการกำหนดนโยบายและกฎหมายสามารถสังเคราะห์ออกเป็นประเด็นสำคัญ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยและครอบคลุมการออกกฎหมายด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cybersecurity) จึงเป็นกฎหมายที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการป้องกันการโจมตีทางไซเบอร์ เช่นการเข้าถึงข้อมูลหรือระบบคอมพิวเตอร์โดยไม่ได้รับอนุญาต เพื่อขโมย แก้ไข หรือทำลายข้อมูลนั้นๆ ซึ่งเรียกว่าการแฮกข้อมูล การขโมยข้อมูลส่วนบุคคล และการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายออนไลน์ โดยมีการกำหนดมาตรการบังคับใช้ เช่น การกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจน การสร้างระบบแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า และการปกป้องสิทธิและความเป็นส่วนตัวของประชาชน การออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น PDPA ในประเทศไทยหรือพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีเป้าหมายในการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนในประเทศไทย โดยกำหนดให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่รวบรวม ใช้ หรือเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลธรรมดา ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของเจ้าของข้อมูลและเพิ่ม

ความโปร่งใสในการจัดการข้อมูล หรือการกำหนดมาตรฐานด้านความปลอดภัยไซเบอร์ (Cybersecurity standards) เพื่อป้องกันการโจมตีทางไซเบอร์ที่อาจกระทบต่อความปลอดภัยของบุคคลและองค์กร การกำหนดมาตรฐานด้านความปลอดภัยไซเบอร์ (Cybersecurity standards) มีบทบาทสำคัญในการป้องกันภัยคุกคามทางดิจิทัล โดยกำหนดกรอบแนวทางสำหรับองค์กรและบุคคลในการปกป้องข้อมูลสำคัญ ลดความเสี่ยงต่อการโจมตีไซเบอร์ และเสริมสร้างความมั่นใจในระบบดิจิทัล โดยการระบุความเสี่ยง การป้องกันการตรวจสอบ และการตอบสนองต่อเหตุการณ์ การปรับปรุงมาตรฐานเหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศและต้องเป็นการส่งเสริมการปฏิบัติตาม ในทุกขนาดธุรกิจ ตลอดจนการพัฒนาความรู้ความปลอดภัยไซเบอร์ในสังคม

2. การส่งเสริมการศึกษาและการรู้เท่าทันเทคโนโลยี (Digital literacy)

การรู้เท่าทันสื่อมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคที่ข้อมูลและข่าวสารถูกเผยแพร่อย่างรวดเร็วและหลากหลาย เพราะช่วยให้ผู้รับสารในฐานะผู้บริโภคสามารถแยกแยะข้อมูลที่ถูกต้องจากข้อมูลเท็จได้ ป้องกันการถูกหลอกลวง นอกจากนี้ยังเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และการตั้งคำถาม ทำให้สามารถประเมินและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากสื่อต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งที่เป็นผลลัพธ์ของการรู้เท่าทันสื่อที่สำคัญคือเป็นการส่งเสริมการใช้สื่ออย่างมีความรับผิดชอบและมีจริยธรรม ช่วยให้ผู้บริโภคสื่อมีความเข้าใจประเด็นทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ ทำให้สามารถมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาทักษะการสื่อสารให้เหมาะสมกับบริบทต่างๆ การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล ช่วยให้สามารถใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย ประชาชนทุกเพศทุกวัยควรได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย เช่น วิธีการตั้งค่าความเป็นส่วนตัวในสื่อสังคมออนไลน์ วิธีหลีกเลี่ยงการถูกหลอกลวงออนไลน์ และการใช้รหัสผ่านที่ปลอดภัยการรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่สำคัญใน

การตรวจสอบ คิด-วิเคราะห์-แยกแยะ ต่อข้อมูลท่วมท้นบนโลกอินเทอร์เน็ต ผู้บริโภคสื่อจำเป็นต้องเข้าใจวัฒนธรรมใหม่ที่มาพร้อมกับการสื่อสารไร้พรมแดน และไม่ใช้แค่ฐานะผู้รับข่าวสาร แต่ในฐานะผู้ผลิตและส่งต่อด้วยในขณะที่สื่อมีบทบาทในการผลิตเนื้อหาและผู้บริโภคมีสถานะเป็นเพียงผู้รับสาร

3. การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีขั้นสูง

การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีขั้นสูง มีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคที่เทคโนโลยีกำลังเปลี่ยนแปลงทุกภาคส่วนของเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาองค์ความรู้และเสริมสร้างสมรรถนะให้กับประชากรของประเทศเช่น การเรียนรู้ การเขียนโปรแกรม การวิเคราะห์ข้อมูล และการพัฒนาแอปพลิเคชัน สมรรถนะด้านการวิเคราะห์และการจัดการข้อมูลซึ่งเป็นหนึ่งในทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการสูงสุด เพราะข้อมูลถูกนำมาใช้ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ในธุรกิจทุกประเภท สมรรถนะเหล่านี้ช่วยให้แรงงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลง และมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีได้ การเรียนรู้การเขียนโปรแกรม การวิเคราะห์ข้อมูลและการพัฒนาแอปพลิเคชัน เพื่อให้แรงงานปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเทคโนโลยี

4. การสร้างความตระหนักรู้ถึงผลกระทบของเทคโนโลยี

การใช้งานเทคโนโลยีอย่างไม่ระมัดระวังสามารถก่อให้เกิดผลเสีย เช่น การเสพติดสื่อสังคมออนไลน์ การถูกคุกคามทางอินเทอร์เน็ต หรือผลกระทบต่อสุขภาพจิต การให้ความรู้ในเรื่องนี้จะช่วยลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้นการปลูกฝังความตระหนักรู้ถึงผลกระทบของเทคโนโลยี จึงจำเป็นต้องฝึกฝนให้ผู้บริโภคสื่อได้ใช้การคิดวิเคราะห์เชิงลึกและการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Critical thinking and fact-checking) ซึ่งเป็นทักษะที่ช่วยให้ผู้บริโภคสื่อสามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นในยุคที่ข้อมูลมีมากมายและหลากหลาย ทั้งนี้ในการวิเคราะห์เชิงลึก ผู้บริโภคสื่อจำเป็นต้องประเมินแหล่งข้อมูล (Evaluate the source) แหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ

นอกจากนี้แล้วการตรวจสอบข้อมูล (Verify information) เป็นขั้นตอนต่อมาที่ผู้บริโภคจะต้องตรวจสอบข้อมูลข้ามแหล่งที่มาหลายแหล่ง ค้นหาหลักฐานสนับสนุนจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งที่มาต่างๆ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องและความถูกต้อง

5. การทำความเข้าใจเครื่องมือสื่อสารโดยผ่านการพิจารณาทางเทคนิค (Technical considerations)

การทำความเข้าใจเครื่องมือสื่อสารโดยผ่านการพิจารณาทางเทคนิคเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องการการวิเคราะห์หลายด้าน การพิจารณาทางเทคนิคเกี่ยวข้องกับการประเมินความสามารถของเครื่องมือในการส่งข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ความปลอดภัยของข้อมูล ความสามารถในการปรับขนาด (Scalability) และความเข้ากันได้กับระบบอื่นๆ นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาถึงความสะดวกในการใช้งาน (Usability) และการสนับสนุนทางเทคนิคที่มีให้การเลือกเครื่องมือที่เหมาะสมต้องคำนึงถึงความต้องการเฉพาะขององค์กร เช่น การสื่อสารภายในทีม การประชุมทางไกล การพิจารณาทางเทคนิคที่ดีจะช่วยให้การสื่อสารเป็นไปอย่างราบรื่น ลดความเสี่ยงในการเกิดปัญหา และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ความปลอดภัยของข้อมูล (Data security) ยังเป็นกระบวนการและมาตรการที่ใช้เพื่อปกป้องข้อมูลจากการเข้าถึงโดยไม่ได้รับอนุญาต การใช้ในทางที่ผิด การรั่วไหล หรือการทำลาย ข้อมูลที่ได้รับการปกป้องอาจเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลทางธุรกิจ หรือข้อมูลที่มีความสำคัญอื่นๆ การรักษาความปลอดภัยของข้อมูลประกอบด้วยหลายองค์ประกอบ เช่น การเข้ารหัสข้อมูล (Data encryption) การควบคุมการเข้าถึง (Access control) และการตรวจจับและตอบสนองต่อภัยคุกคาม (Incident response) การรักษาความปลอดภัยของข้อมูลยังรวมถึงการปฏิบัติตามมาตรฐานและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น PDPA (Personal Data Protection Act) การรักษาความปลอดภัยของข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญในการป้องกันการโจมตีทางไซเบอร์และการละเมิดข้อมูล ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นส่วนตัว

ความปลอดภัย และชื่อเสียงขององค์กร การมีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่เข้มงวดและมีประสิทธิภาพจะช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้ใช้บริการและบุคลากรภายในองค์กร

6. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล

การวิจัยเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลมีความจำเป็นอย่างยิ่งในโลกยุคปัจจุบันที่ถูกขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ รวมถึงสร้างการเชื่อมต่อที่ช่วยยกระดับความร่วมมือในระดับสากล ในทำนองเดียวกันเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยวิเคราะห์ปัญหาที่ซับซ้อน และสร้างวิธีการแก้ไขที่ตอบโจทย์ความต้องการในด้านต่างๆ อาทิ การพัฒนาสุขภาพ การจัดการพลังงาน การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ การป้องกันอาชญากรรม การเมือง การศึกษา ตลอดจนความมั่นคงของชาติ หากได้มีการศึกษาวิจัย เช่นการวิเคราะห์จริยธรรมของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล การศึกษาวิจัยผลกระทบระยะยาวของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีดิจิทัลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค งานวิจัยในสาขาเหล่านี้ ไม่เพียงแต่ช่วยค้นหาความรู้ใหม่ แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถของสังคมในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เสริมศักยภาพแข่งขันในระดับโลก และเตรียมความพร้อมรับมือกับอนาคตที่เต็มไปด้วยความท้าทายและโอกาสใหม่ที่มนุษย์ต้องเผชิญ ข้อมูลจากการวิจัยช่วยให้รัฐบาลหรือองค์กรต่างๆ สามารถตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีเหตุผลและมีหลักฐานรองรับ

บทสรุป

ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเติบโตอย่างรวดเร็ว ข้อมูลข่าวสารได้กลายเป็นทรัพยากรสำคัญที่ทรงพลัง มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอย่างชัดเจน ทว่า พลังนี้มาพร้อมกับความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดปัญหาหาก

ไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสมในยุคที่ข้อมูลกลายเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุด การใช้ "Information" หรือ ข้อมูลข่าวสารเป็นอาวุธไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่กลายเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล องค์กร หรือระดับชาติจากการวิเคราะห์ที่ผ่านมา พบว่า พลังอำนาจด้านการสื่อสาร (Information ในกรอบ DIME) มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งซึ่งในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็วข้อมูลข่าวสาร (Information) จึงมีความสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างมาก และกลายเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่กำหนดความสำเร็จในการดำเนินนโยบายทั้งภายในและภายนอกประเทศโดยเหตุผลที่ข้อมูลมีความสำคัญมากขึ้น โดยมีบทบาทประกอบด้วย 1) อาวุธที่ทรงพลัง กล่าวคือข้อมูลข่าวสารสามารถใช้เป็นอาวุธในการโจมตีทางจิตวิทยา สร้างความสับสนวุ่นวาย และบ่อนทำลายศัตรูได้ 2) การสร้างความได้เปรียบ การควบคุมข้อมูลข่าวสารทำให้สามารถสร้างความได้เปรียบทางยุทธศาสตร์ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและการทหาร และ 3) การสร้างภาพลักษณ์และการขึ้นนำความคิดเห็น ซึ่งการใช้ข้อมูลข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพสามารถขึ้นนำความคิดเห็นของประชาชนทั้งภายในและภายนอกประเทศได้การบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้สามารถใช้ข้อมูลข่าวสารเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องมีการวางแผนและดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารอย่างรอบคอบ

ดังได้กล่าวแล้วว่าปัญหาหลักในยุคดิจิทัลคือ ข้อมูลท่วมท้นซึ่งเป็นสถานการณ์ที่มีข่าวสารข้อมูลจำนวนมากเข้ามาสู่กระบวนการตัดสินใจที่ถูกจำกัดด้วยเวลาเกินกว่าที่จะประมวลผลได้ทำให้เกิดความสับสนและความกดดันมนุษย์และเป็นการเปิดช่องว่างให้อคติความคิดมากกระทบ ดังนั้นการพึ่งพาเทคโนโลยีดิจิทัล เช่นปัญญาประดิษฐ์เพื่อจัดการกับข้อมูลจำนวนมากศาสตร์จึงมีความจำเป็น ในขณะที่เดียวกันการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลก็มาพร้อมกับความเสี่ยงที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ฝ่ายภัยคุกคามและ/หรือตัวแสดงที่เป็นภัยแสวงหาประโยชน์จากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการแพร่กระจายข่าวปลอม

ซึ่งปัญญาประดิษฐ์สามารถสร้างเนื้อหาปลอมที่มีความสมจริงสูงจากการสื่อสังเคราะห์ (Synthetic media) ได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย ทำให้แยกแยะความจริงจากความเท็จได้ยากขึ้นอีกซึ่งนำมาซึ่งผลกระทบที่ร้ายแรงในหลายด้านทั้งยังสามารถสร้างความเชื่อทั้งแบบบุคคล (Filter bubble) และแบบสังคม (FOMO) ที่สามารถช่วยขยายผลข่าวปลอมได้อย่างรวดเร็วผ่านสื่อสังคมออนไลน์และช่องทางออนไลน์อื่นๆ ผ่านการแชร์เนื้อหาปลอมซ้ำๆ เพื่อสร้างความสับสนตามลักษณะ Incomprehensive ของโลก BANI ในการสร้างข่าวปลอมที่ขัดแย้งกันหลายรูปแบบเพื่อสร้างความสับสนและทำให้ผู้รับสารไม่สามารถหาข้อสรุปได้ จากการแพร่กระจายของข้อมูลในปัจจุบันที่รวดเร็วและเข้าถึงได้ง่ายเช่นนี้ ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการบิดเบือนข้อมูล (Misinformation) และข่าวปลอม (Fake news) ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งและความสับสนในสังคม อีกทั้งการรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลโดยขาดความรับผิดชอบยังเป็นช่องทางให้เกิดการละเมิดความเป็นส่วนตัวและการโจมตีทางไซเบอร์ (Cyber threats) ภัยคุกคามเหล่านี้ไม่ได้ส่งผลกระทบเพียงในระดับบุคคล แต่ยังสร้างความเสียหายในระดับมหภาค เช่น การแทรกแซงกระบวนการประชาธิปไตย การควบคุมข้อมูลเพื่อผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม และการใช้ข้อมูลเพื่อขยายความเหลื่อมล้ำในสังคม พลังของข้อมูลจึงเปรียบเสมือนดาบสองคมที่สามารถนำมาซึ่งความก้าวหน้าหรือความเสื่อมถอยได้

เพื่อรับมือกับปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจในเรื่องดิจิทัล (Digital literacy) การออกกฎหมายและนโยบายที่มีประสิทธิภาพเพื่อควบคุมการใช้งานข้อมูล และการส่งเสริมจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี นอกจากนี้ การพัฒนาเครื่องมือที่ช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และการสร้างระบบเทคโนโลยีที่โปร่งใสจะช่วยลดความเสี่ยงจากผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้น ในท้ายที่สุด การจัดการพลังของข้อมูลในยุคดิจิทัลต้องอาศัยการสร้างสมดุลระหว่างการใช้ข้อมูลเพื่อประโยชน์และการป้องกันผลกระทบเชิงลบ เพื่อให้เทคโนโลยีดิจิทัล

เป็นเครื่องมือที่สนับสนุนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนและเท่าเทียมและเกิดความ
ความเป็นธรรมในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ ชื่นพิทยธร. (2562). การแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารและการสร้างผลกระทบแบบแอฟเฟคทีในวัฒนธรรมดิจิทัล: ไวรัลมีเดีย/มีมล้อเลียนการเมืองในบรรยากาศความขัดแย้งทางการเมืองร่วมสมัย. ใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (บก.), *การสร้างการรับรู้ในสังคมไทย เล่ม 2: อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด แอฟเฟคต์* (น. 283-348). โครงการเมธีวิจัยอาวุโส คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสำนักพิมพ์ ส.ก.ว.
- จิตติสา วิทยา. (2563). *ข้อมูลท่วมท้นไม่ได้ทำให้คนฉลาดขึ้น แต่เป็นเหยื่อเรื่องเท็จมากขึ้น*. Hfocus. <https://www.hfocus.org/content/2020/12/20700>
- เจิต บรรดาศักดิ์. (11 กันยายน 2562). 'ข่าวปลอม' จากมุมมองนักปรัชญา: เหตุผลของการมีอยู่และรับมือให้ได้. The Momentum. <https://themomentum.co/philosophy-of-fake-news/>
- ธนชาติ นุ่มนนท์. (2565). ปี 2565 เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุค Digital Transformation 2.0. กรุงเทพธุรกิจ. <https://www.bangkokbiznews.com/columnist/980464>
- ธนาคารไทยพาณิชย์. (2566). BANI บริบทโลกใหม่ที่ภาคธุรกิจเล็ก-ใหญ่ควรรู้เพื่อ 'รับมือ'. SCB. <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/tips-for-you/bani-world.html>
- นลินี นกิตติพา เชื้อคำฟู. (2567). บทวิจารณ์หนังสือ The psychology of fake news: accepting, sharing, and correcting misinformation, *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และการบริหารสังคม*, 32(1), 319-333.

- พิชญ์วิภา ทรัพย์ศิริสวัสดิ์. (2561). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง Confirmation Bias ที่มีผลต่อผลการทำงาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังสารสนเทศดิจิทัล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. <https://doi.org/10.14457/TU.the.2018.284>
- พิศาล อมรรัตนนานุภาพ. (2564). สงครามยุคที่ 5: การก่อการร้ายไซเบอร์. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 12(2), 20-30.
- พิศาล อมรรัตนนานุภาพ. (2566). แนวโน้มเศรษฐกิจไทย 4.0 ในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล: จากความเสี่ยงทางภูมิรัฐศาสตร์สู่ภัยคุกคามเศรษฐกิจของ ประเทศมหาอำนาจ. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 14(2), 65-77.
- อรรถณัฐ วันทนะสมบัติ. (2563). “เห็นว่าดีก็แชร์ไว้”: ค่านิยมไทยแบบไหนที่ ช่วยกระจาย Fake news. The MATTER <https://thematter.co/thinkers/thai-norms-and-fake-news/81697>
- BBC News. (2567). *Deepfake: กลลวงใหม่มีจางชีพ ใช้ AI สร้างคนดัง เหมือนจริง หลอกเงินประชาชนออนไลน์*. <https://www.bbc.com/thai/articles/cpekn80qwg4o>
- ISRA Institute. (2562). *ผลกระทบของข่าวปลอมและแนวทางการรับมือของผู้บริโภคสื่อ*. https://www.isra.or.th/news-and-trainee/item/766-fakenews_766.html
- Spring News. (29 เมษายน 2565). *ดร. เตือนอย่าหลงเชื่อ Deepfake แก๊งคอลเซ็นเตอร์ ตัดต่อภาพตร.หลอกโอนเงิน*. <https://www.springnews.co.th/news/823811>
- Arnold, M., Goldschmitt, M., & Rigotti, T. (2023). Dealing with information overload: A comprehensive review. *Frontiers in psychology*, 14, 1122200. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1122200>

- BBC World Service. (2023). *Bad science: AI used to target kids with disinformation on YouTube* [Video]. YouTube BBC World Service. https://youtu.be/ojin9T_fuUw?si=Dt1nG4c22ZD47pmS
- Cazaly, L. (2021). *How to save yourself from “information overload”*. Harvard Business Review. <https://hbr.org/2021/09/how-to-save-yourself-from-information-overload>
- Corsi, G., Marino, B., & Wong, W. (2024). *The spread of synthetic media on X*. Harvard Kennedy School Misinformation Review. <https://misinforeview.hks.harvard.edu/article/the-spread-of-synthetic-media-on-x/>
- De Witte, M. (2022). *What Stanford research reveals about disinformation and how to address it*. Stanford Report. <https://news.stanford.edu/stories/2022/04/know-disinformation-address>
- Duffy, B. (2019). *The perils of perception: Why we’re wrong about nearly everything*. Atlantic Books.
- Fletcher, R., & Nielsen, R. K. (2024). *What does the public in six countries think of generative AI in news?* Reuters Institute. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/what-does-public-six-countries-think-generative-ai-news>
- Fowler, G. (2021). *Fighting infobesity with tech advancements*. Forbes News. <https://www.forbes.com/councils/forbesbusinessdevelopmentcouncil/2021/09/16/fighting-infobesity-with-tech-advancements/>

- Greifeneder, R., Jaffe, M., Newman, E., & Schwarz, N. (2021). *The psychology of fake news: Accepting, sharing, and correcting misinformation*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429295379>
- Guess, A. M., & Lyons, B. A. (2020). Misinformation, disinformation, and online propaganda. In N. Persily & J. A. Tucker (Eds.), *Social media and democracy* (pp. 10-33). Cambridge University Press.
- Harmon-Jones, E., & Mills, J. (2008). An introduction to cognitive dissonance theory and an overview of current perspectives on the theory. In E. Harmon-Jones (Ed.), *Cognitive dissonance: Reexamining a pivotal theory in psychology* (2nd ed., pp. 3–24). American Psychological Association. <https://www.apa.org/pubs/books/Cognitive-Dissonance-Intro-Sample.pdf>
- Krenson, J. G. (2012). *On strategy: Integration of DIME in the twenty-first century*. United States Army War College. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA561308.pdf>
- Kshetri, N., & Vaos, J. (2017). The economics of “fake news.”. *IT Professional*, 19(6), 8-12. <https://doi.org/10.1109/MITP.2017.4241459>
- Loghi, S. A. (2022). *Prosperity pyramid: A framework to deal with 5G warfare*. STRAFASIA. <https://strafasia.com/prosperity-pyramid-a-framework-to-deal-with-5g-warfare/>

McNeil, T. (2024). *How misinformation and disinformation spread, the role of AI, and how we can guard against them.*

TuftsNow. <https://now.tufts.edu/2024/02/23/how-misinformation-and-disinformation-spread-role-ai-and-how-we-can-guard-against-them>

Menczer, F., & Hills, T. (2020). *Information overload helps fake news spread, and social media knows it.* Scientific

American. <https://www.scientificamerican.com/article/information-overload-helps-fake-news-spread-and-social-media-knows-it/>

Michigan Library Association. (2022). *Do you know the differences between Mis- Dis- and Mal-information?* [Status Update].

Facebook. <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10159841128965822&id=25002325821&set=a.10151516309600822>

Nolan, S. A., & Kimball, M. (2021). *The intent behind a lie: Mis-, dis-, and malinformation.* Psychology Today.

<https://www.psychologytoday.com/us/blog/misinformation-desk/202112/the-intent-behind-lie-mis-dis-and-malinformation>

Shrier, D. (2024). *Basic AI: A human guide to artificial intelligence.* Robinson.

Strange, J. L., & Iron, R. (2004). *Center of gravity: What Clausewitz really meant.* The Forge. https://theforge.defence.gov.au/sites/default/files/adfwtc06_strange_and_iron_-_clausewitz.pdf

Suleyman, M., & Bhaskar, M. (2023). *The Coming Wave: Technology, power, and the twenty-first century's greatest dilemma*. Crown.

Torkington, S. (2024). *These are the 3 biggest emerging risks the world is facing*. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/stories/2024/01/ai-disinformation-global-risks/>

Van der Linden, S., Albarracin, D., Fazio, L., Freelon, D., Roozenbeek, J., Swire-Thompson, B., & Bavel, J. V. (2023). *Using psychological science to understand and fight health misinformation: An APA consensus statement*. American Psychological Association. <https://www.apa.org/pubs/reports/misinformation-consensus-statement.pdf>

Roetzel, P. G. (2019). Information overload in the information age: A review of the literature from business administration, business psychology, and related disciplines with a bibliometric approach and framework development, *Business Research*, 12, 479–522. <https://doi.org/10.1007/s40685-018-0069-z>